

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A büntetékiszabás elméleti háttere, illetve az enyhítő és súlyosító körülmények a
nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények körében**

Szerző:

dr. Bárándi Emese

Szarvas, 2020. október 05.

I. Bevezetés

A büntetéskiszabás körében alkalmazandó körülmények speciálisan egy szűkebb bűncselekmény-körre történő bemutatása előtt szükségesnek mutatkozik a büntetőjog idetartozó alapfogalmait röviden bemutatva részletezni előbb a nemi élet szabadságát sértő bűncselekményeket, majd azok kapcsán a dolgozat tárgyát képező enyhítő és súlyosító körülményeket.

II. A büntetéskiszabás elméleti háttere

Ami a büntetőjogi jogkövetkezmény fogalmát illeti az a büntetőjogi norma egyik fogalmi eleme, mely tágabb értelmezésű, mint a szankció fogalma, mivel - szemben a szankcióval - nem csak negatív, hanem pozitív joghatással is rendelkezhet. A büntetőjog ugyanakkor csak a negatív hatású jogkövetkezményt ismeri, így ezen jogágban a szankcióval azonos ezen fogalom.

A büntetőjogi szankción belül két büntetési nemet különböztetünk meg: büntetéseket és intézkedéseket.

Ezen büntetési nemek közös ismérvei a következők:

- a büntetőjogilag releváns magatartás elkövetőjére nézve hátrányt, vagy hátránnyal való fenyegetést jelent, azaz lényege a joghátrány;
- alkalmazásuknak feltétele valamely büntetőjogi tényállás kimerítése, azaz bűncselekmény elkövetése (nulla poena sine crimine - elv);
- szintén alkalmazási feltétel, hogy a szankciót még a bűncselekmény elkövetése előtt a büntető törvény tartalmazza, előírja (nulla poena sine lege - elv);
- alapvető kriminálpolitikai funkciója és célja a társadalomvédelem és az elkövetőre nézve a megelőzés (prevenció);

- főszabályként csak bíróság által kerülhetnek alkalmazásra törvényes büntető eljárások keretein belül;
- kényszer útján is végrehajthatóak.

„A büntetőjogi szankció tehát olyan hátrány tartalmú jogkövetkezmény, amelyet a bíróság bűncselekmény, illetve más büntető-ellenes cselekmény elkövetőjével szemben, a társadalom védelme, valamint az újabb, illetőleg ismételt bűnelkövetés megelőzése végett, a törvényben meghatározott feltételekkel és eljárásban alkalmaz, és amely kényszer útján is érvényesíthető.”¹

„A magyar büntetőjogi szankciórendszert a jogkövetkezmények kettőssége jellemzi, mely kettősség a bűncselekmény elkövetőjét egyidejűleg terheli. Ezen dualista szankciórendszerben a büntetés a büntető jogkövetkezmények elsődleges és meghatározó formája, azonban nem minden esetben képes a társadalomvédelmi, de inkább a prevenciós feladatát kellően ellátni, ezért szükséges az - ebből kifolyólag a másodlagos szereppel rendelkező - intézkedések jelenléte a szankciórendszerben, melyek kiegészítő jelleggel funkcionálnak, elsősorban speciális prevenciós célt szolgálva. Amíg a büntetések csak tényállásszerű, jogellenes és bűnös cselekmény miatt alkalmazható jogkövetkezmények, addig egyes intézkedéseknél elegendő a tényállásszerű cselekmény jogellenessége.”²

A hazai büntetőjogban a Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló 1950. évi II. törvény (Bt.) szankciórendszere monista volt, azaz egy meghatározott bűncselekmény jogkövetkezményeként a szankciónak csak egy fajtáját írta elő, és elsősorban büntetéseket - fő- és mellékbüntetéseket - szabályozott két, büntetésnek nem minősülő, de konkrétan meg nem nevezett jogkövetkezmény, a javító-nevelő munka és az „elmebetegek biztonsági őrizete” mellett.

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény - főbüntetés és mellékbüntetések elnevezések mellett - már önállóan tartalmazott külön szabályozott intézkedéseket: figyelmeztetést, kényszergyógykezelést, kényszerelvonó kezelést és elkobzást.

¹ Nagy Ferenc - Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része (Korona Kiadó, 1998.) 251-254. oldal

² Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 78. oldal

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) hatályba lépésével megszilárdult a dualista forma - büntetések, intézkedések kettőssége -, melyet a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény (Btk.) is követ.

A Btk. elkülönülő fejezetekben tárgyalja a büntetési nemeket (VII. Fejezet), illetve az intézkedési nemeket (VIII. Fejezet).

A VII. Fejezet tartalmazza egyrészt a hatályos jogkövetkezményi rendszer egyes büntetési nemeit, azok mértékére és alkalmazásuk feltételeire vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket. A büntetési nemeken belül különbséget tehetünk szoros értelemben vett büntetések, valamint az egyetlen mellékbüntetés, a közügyektől eltiltás között.

1. Büntetések

Önálló büntetési nemek a hazai büntetőjogi szankciórendszerben: a szabadságvesztés, az elzárás, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, valamint a kiutasítás. A törvény miniszteri indoklása szerint ezen sorrend - az első négy büntetési nemet tekintve - megfelel a büntetések súlyosságát is kifejező rangsornak. A foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, illetve a kiutasítás esetén ilyen sorrend nem állítható fel, ezen büntetési nemek egyenrangúak egymással.

A mellékbüntetésként egyedül megmaradt közügyektől eltiltás önállóan nem alkalmazható, mivel járulékos jellegű, kiszabásának egyik feltétele végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása.³

2. Intézkedések

Szankció jellegéből kifolyólag - a büntetésekhez hasonlóan - az intézkedések is hátrányt, valamint azzal való fenyegetést tartalmaznak, a társadalom védelmét szolgálják, de lényeges különbség a büntetéshez képest, hogy az intézkedés kizárólag speciális megelőzés céljára alkalmas (kivételek a

---

³ Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 78-80. oldal

javítóintézeti nevelés, mely a személyi szabadság elvonása révén az általános megelőzés terén is szerephez jut).

További különbség, hogy a büntetések büntetett előéletet eredményeznek, míg az intézkedések nem.

Az intézkedési nemek körében a legenyhébb megítélésű a megrovás, míg a személyi szabadság elvonására tekintettel a legsúlyosabbnak a kényszergyógykezelést tekinthetjük.

Az intézkedési nemek katalógusát a Btk. 63. § (1) bekezdése tartalmazza, melyek a következők: a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka, a pártfogó felügyelet, az elkobzás, a vagyonelkobzás, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, a kényszergyógykezelés, a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény szerinti intézkedések.⁴

3. A büntetés célja

Ami a büntetés célját illeti, az a társadalom védelme, ennek eszköze pedig az általános és a speciális prevenció, megelőzés. Ezt a büntető törvénykönyv a következőképpen fogalmazza meg:

A Btk. 79. §-a kifejti, hogy a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.

A büntetési cél elérése érdekében egy bűncselekmény elkövetése miatt, annak jogkövetkezményeként a büntetés nemének és mértékének, illetőleg végrehajtása módjának a törvény keretei között, a konkrét eset körülményeinek figyelembe vételével történő bírósági megállapítást nevezük büntetéskiszabásnak.

Büntetőjogunkban már az 1878. évi V. törvény, a Csemegi-kódex is tartalmazott általános szabályt a büntetés kiszabására nézve, melynek értelmében „*a bírónak figyelembe kellett vennie a konkrét*

---

⁴ Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 128. oldal

büntetés kiszabásánál a bűnösség fokára befolyással bíró súlyosító és enyhítő körülményeket, s ezek számától, illetve nyomatékától függött a minimális és a maximális büntetési mérték megközelítése, vagy adott esetben az elérése.”⁵

Ezt követően a Btá. is tartalmazott a büntetés kiszabásánál irányadó általános szempontokat, melyeket az 1961. évi Btk., majd változtatás nélkül az 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) is átvett:

A régi Btk. 83. §-a értelmében a büntetést - céljának szem előtt tartásával - a törvényben meghatározott keretek között úgy kell kiszabni, hogy igazodjék a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességéhez, a bűnösség fokához, továbbá az egyéb súlyosító és enyhítő körülményekhez.

Ehhez képest (az új) Btk. 80. §-a ekként rögzíti a bünteteskiszabási gyakorlat egységességének megteremtése érdekében a leglényegesebb tényezőket, a bünteteskiszabás alapvető elveit:

A Btk. 80. § (1) bekezdése szerint a büntetést az e törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.

A jogszabályi rendelkezés tehát három bünteteskiszabási elvet emel ki:⁶

- a büntetés törvényben meghatározott kereteit,
- a büntetés céljának szem előtt tartását, valamint
- a súlyosító és enyhítő körülményekhez igazodó büntetést.

A büntetés törvényi keretei alatt nem csupán a különös részben meghatározott büntetési tételkereteket kell érteni, hanem az általános részi generális minimumot és maximumot felölelő kereteket is. Csak az ezen keretek között kiszabott büntetést tekinthetjük törvényesnek.

---

⁵ Nagy Ferenc - Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része (Korona Kiadó, 1998.) 347. oldal

⁶ Az elemzés Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.)152-154. oldalán alapul

Ugyanakkor a törvényben meghatározott keretek átfogják azokat a szabályokat is, amelyek ezen keretektől való eltérést tesznek lehetővé [például a halmazati büntetés (Btk. 81. §) és összbüntetés szabályai (Btk. 93-96. §), a büntetés enyhítésének rendelkezései (Btk. 82. §), a tárgyalásról lemondás esetén irányadó szabályok (Btk. 83-84. §), a különös, a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezések (Btk. 89-90. §), bünszervezetben (Btk. 91. §) történő elkövetéshez kapcsolódó büntetéskiszabási szabályok].

A büntetés céljának szem előtt tartása azt jelenti, hogy a bíróság a büntetés kiszabása során a Btk. 79. §-ban foglalt rendelkezéseit tekinti irányadónak, azaz a társadalom védelmét kell biztosítani a generális és a speciális prevención keresztül.

Amíg a bűncselekményre jellemző körülmények általában az általános megelőzés szempontjából kapnak nagyobb hangsúlyt, addig az elkövetőre jellemző sajátosságok, a szubjektív körülmények a speciális prevenció szempontjából meghatározóak.

III. A súlyosító és enyhítő körülmények elméleti háttere

A súlyosító és enyhítő körülményekhez igazodó büntetés követelményéből a jogalkotó kiemeli:

- a bűncselekmény tárgyi súlyát,
- az elkövető társadalomra veszélyességét,
- a bűnösség fokát, valamint
- az egyéb enyhítő és súlyosító körülményeket.

A bűncselekmény társadalomra veszélyessége egyrészt kifejezésre jut a törvényi büntetési tételben, de a konkrét bűncselekmény társadalomra veszélyességének fokát, a bűncselekmény tárgyi súlyát a bíróságnak kell értékelnie a büntetés kiszabása során. Ez a veszélyességi fok nagymértékben függ a cselekmény következményeitől. Például testi épség, egészség elleni bűncselekményeknél a sérülés vagy betegség gyógytartama fejezi ki a cselekmény tárgyi súlyát, melyet befolyásolhatnak a sértett személyi tulajdonságai (életkora, testi állapota) és a bűncselekmény elkövetésének körülményei (az elkövetés módja, eszköze, helye, ideje) is. Itt olyan körülmények is értékelésre kerülhetnek, amelyekről az elkövető a cselekmény kifejtésekor nem

tudott, vagy amelyek utóbb következtek be (Ezek részletezésére az 56/2007. BK vélemény kifejtése során kerül sor).

Az elkövető társadalomra veszélyességének vizsgálata elsősorban a speciális prevenció szempontjából indokolt. A bíróságnak az alkalmazott jogkövetkezménnyel azt kell elérnie, hogy a jövőre nézve az elkövetőt visszatartsa újabb bűncselekmény elkövetésétől. Itt kiindulópontot az elkövetett bűncselekmény jelenti. A bűnelkövető így nem általában, hanem a bűncselekmény elkövetése révén veszélyes a társadalomra. Ebből következően az elkövető társadalomra veszélyessége mértékére az elkövetett bűncselekményből, annak jellemzőiből lehet következtetni. Ezen veszélyességet főleg alanyi körülmények (előélet, bűnisméltés) fokozhatják, illetve csökkenthetik.

A büntetésnek a fentiekén túlmenően igazodnia kell a bűnösség fokához is. A jogalkotó a szándékos, illetve a gondatlan elkövetést az adott bűncselekmény büntetési tételénél már kifejezésre juttatja, de büntetéskiszabási jelentősége csak a bűnösség különböző fokának van. A bíróságnak kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy az elkövető a szándékos cselekményt egyenes vagy eshetőlegesen szándékkal, gondatlan bűncselekménynél pedig tudatos vagy hanyag gondatlansággal valósította-e meg. A szándékosságon belül az egyenes szándék, illetve annak intenzitása lehet súlyosító tényező, míg az eshetőlegesen szándék enyhítő körülmény. Amíg a tudatos gondatlanság súlyosabb, addig a hanyagság általában enyhébb megítélés alá esik.

A bűnösség foka szempontjából jelentőséghez juthatnak a több elemből felépülő fogalom fogalmi összetevői is, így a szándékosság és a gondatlanság mellett a megfelelő életkor, a beszámítási képesség és az elvárhatóság is. Emellett a bűnösség fokával függ össze a bűncselekmény indítéka és célja is, ezért a büntetés mértékét e tényezők is befolyásolhatják.

A törvényi megfogalmazásból kitűnik, hogy a bűncselekmény tárgyi súlya, az elkövető társadalomra veszélyessége, valamint bűnösségének foka súlyosító vagy enyhítő hatással bír, de figyelemmel kell lenni ezeken túlmenően egyéb enyhítő, valamint súlyosító körülményekre is, amelyek nincsenek közvetlen összefüggésben a fenti tényezőkkel. Ezen tényezők taxatív felsorolása egyebekben

lehetetlen, egyrészt mert ezen tényezők köre állandóan változhat, másrészt pedig ugyanaz a körülmény enyhítő, míg eltérő helyzetben súlyosító, illetve közömbös tényező is lehet.

E tekintetben - az ítélkezési gyakorlat egységesítése, valamint a büntetékiszabás aránytalanságának megelőzése érdekében - a Kúria 56/2007. BK véleménye tartalmaz iránymutatást, és tesz különbséget alanyi, valamint tárgyi jellegű büntetékiszabási körülmények között. Ennek értelmében:

„A büntetést befolyásoló körülményeket tehát nem elvont általánosságban, nem mechanikusan, hanem a konkrét ügy tényeire vonatkoztatva kell értékelni, és a határozatban megindokolni. Valamely, általában súlyosítónak vagy enyhítőnek tartott tényezőt akkor lehet a konkrét ügyben is ilyenként értékelni, ha az indok, amely miatt annak súlyosító vagy enyhítő hatása van, az adott ügyben is megállapítható. Ugyanazon tény más cselekmény vagy más elkövető vonatkozásában közömbös vagy ellenkező hatású is lehet.

Általánosságban szólva: a büntetést befolyásoló tény nyomatéka annál nagyobb, minél nagyobb mértékben áll fenn az indok, amely miatt az adott körülményeknek enyhítő vagy súlyosító hatása van. A bűnösségi körülményeket egymással egybevetve, összefüggésükben kell értékelni. Nem számuk, hanem az adott esetben meglévő hatásuk a döntő a büntetés meghatározásánál.

A kétszeres értékelés tilalma a büntetést befolyásoló körülmények értékelésénél is érvényes. A törvényhozó által tényállási elemként szabályozott, avagy a súlyosabb vagy enyhébb minősítést megalapozó körülményt nem lehet külön enyhítőként vagy súlyosítóként is értékelni.

Olyan esetben azonban, amikor a konkrét körülmény súlya a minősítéshez szükséges mértéket jelentősen meghaladja, nincs akadálya azt - a súlyosabb vagy a privilegizált minősítés mellett - súlyosító vagy enyhítő körülményként is értékelni.

Az egyes bűncselekményeknél súlyosabban vagy enyhébben minősülő esetként szabályozott körülmény az ilyen minősített esetet nem tartalmazó más bűncselekmények elbírálásánál súlyosító vagy enyhítő lehet. (...)

A bűncselekmény tárgyi súlyát olyan körülmény is befolyásolhatja, amelyről az elkövetőnek a cselekmény véghezvitelekor nem volt tudomása, vagy az utóbb következett be, ezért a bűncselekménynek a törvényi tényálláson kívül eső következménye akkor is értékelésre kerülhet a büntetés kiszabásánál, ha arra az elkövető tudata nem terjedt ki.”⁷

IV. A nemiséget sértő bűncselekmények esetén alkalmazandó büntetéskiszabási körülmények

A Btk. XIX. fejezete tartalmazza a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket, melyek a következők:

- szexuális kényszerítés (Btk. 196. §),
- szexuális erőszak (Btk. 197. §),
- szexuális visszaélés (Btk. 198. §),
- vérfertőzés (Btk. 199. §),
- kerítés (Btk. 200. §),
- prostitúció elősegítése (Btk. 201. §),
- kitarottság (Btk. 202. §),
- gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §),
- gyermekpornográfia (Btk. 204. §),
- szemérem sértés (Btk. 205. §).

A dolgozat tárgyát képező, a nemi bűncselekmények egyik „alcsoportját” képező, a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények (szexuális kényszerítés, szexuális erőszak, szexuális visszaélés) részletesebb elemzése nélkül csak a büntetéskiszabási körülmények tükrében, azokkal összefüggésben kerülnek kifejtésre az enyhítő és súlyosító körülmények számba vétele előtt.

1. Szexuális kényszerítés

A Btk. 196. § értelmében aki mást szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére kényszerít, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

---

⁷ A Kúria 56/2007. BK véleménye a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről

A (2) bekezdés kimondja, hogy két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a szexuális kényszerítést

- a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,
- b) a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el.

A (3) bekezdés szerint a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a szexuális kényszerítést tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.

A cselekmény elkövetési magatartásának két eleme, a kényszerítés és a szexuális cselekmény, ez utóbbi implicit elkövetési módja a fenyegetés, amely:

- nem irányulhat élet vagy testi épség ellen;
- vagy élet, testi épség elleni irányultság esetén nem lehet közvetlen, azaz nem kell az élet vagy testi épség sérelmének azonnali bekövetkezésétől tartani.

Ezen bűncselekményt erőszakkal nem lehet elkövetni.

A (2) bekezdés a.) és b.) pontja tartalmazza a minősített eseteket, melyek egyrészt a 18. életévüket be nem töltött személyeket részesíti fokozott védelemben - mely körülményre az elkövetőnek legalább az eshetőleges szándéka ki kell hogy terjedjen -, másrészt a hozzátartozói minőséget, illetőleg a sértett kiszolgáltatott, alárendelt helyzetét értékeli súlyosabban.

„A hozzátartozótól eltérő sértetti kör - a nevelési, felügyeleti, gondozási, gyógykezelési és egyéb hatalmi viszony - kiegészítő jellegűek, felhívásuk hozzátartozó esetén szükségtelen. A rendelkezés egyrészt ilyen függő - alárendelt - helyzeteket nevesít (nevelés, felügyelet, gondozás, gyógykezelés), másrészt egy generálklauzrát tartalmaz: az elkövető a szexuális kényszerítést a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el.

Kiemelendő, hogy a nevesített esetek kapcsán elegendő e nevesített függő helyzet megállapítása, bizonyítása, míg a generálklauzula esetén a törvény elkövetési módot is meghatároz, az e helyzettel való visszaélést. A visszaélés akkor állapítható meg, ha a kényszerítést maga az adott függő helyzet tette lehetővé, anélkül a szexuális kényszerítésre nem került volna sor (kvázi okozati kapcsolat). Ennek tipikus példája lehet, amikor a fenyegetéssel kilátásba helyezett hátrány magával a függőségi, befolyási helyzettel van szoros összefüggésben (így pl. ha a munkáltató elbocsátással fenyegeti a munkavállalót).

A (3) bekezdés szerint súlyosabban minősül a szexuális kényszerítés, ha a passzív alany tizennegyedik életévét nem töltötte be, de - a Btk. 197. § (2) bekezdésével való összevetésből következően - a tizenkettedik életévét betöltötte.”⁸

2. Szexuális erőszak

A Btk. 197. § (1) bekezdése kimondja, hogy szexuális erőszakot követ el, és büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki

- a) a szexuális kényszerítést erőszakkal, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel követi el,
- b) más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát szexuális cselekményre használja fel.

A (2) bekezdés értelmében szexuális erőszakot követ el az is, és öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő, aki tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez vagy végeztet.

A (3) bekezdés alapján a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

- a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,
- b) az elkövető a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére követi el, vagy

---

⁸ Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 339. oldal

c) azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követik el.

A (4) bekezdés szerint öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő,

- a) aki az (1) bekezdés a) pontjában vagy a (3) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott bűncselekményt tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el, vagy
- b) ha a (3) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

Az (5) bekezdés értelmében aki szexuális erőszak elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő feltételeket biztosítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ezen bűncselekménynek tehát három alapesete van:

- a szoros értelemben vett szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bek. a) pont],
- a védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen passzív alanyok sérelmére megvalósuló szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bek. b) pont],
- a tizenkét éven aluli gyermek sérelmére megvalósuló szexuális erőszak [Btk. 197. § (2) bek.].

A bűncselekmény valamennyi alakzatának közös elkövetési magatartása a szexuális cselekmény.

Ami a minősített eseteket illeti, azok a Btk. 197. § (1) bekezdésben meghatározott két alapesetre épülnek, ugyanakkor a (2) bekezdés szerinti alapesetre nem épülnek minősítő körülmények.

A (3) bekezdés a.) pontja szerint minősítő körülményt képez, ha a passzív alany a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, így ezen minősített eset passzív alanya a tizenkettedik és a tizennyolcadik életév közötti gyermek lehet. A tettes tudatának a passzív alany életkorára legalább az eshetőleges szándék szintjén ki kell terjednie, az ezzel kapcsolatos tévedés releváns.

A (3) bekezdés b.) pontja szerinti minősítő körülményhez a már korábban kifejtettek az irányadók azzal az eltéréssel, hogy a generálisan megfogalmazott hatalmi, befolyási helyzet esetén az azzal

való visszaélés elkövetési módként nem szerepel a tényállásban. A szexuális kényszerítéshez képest a szexuális erőszaknál tehát elegendő önmagában a hatalmi, befolyási helyzet megléte.

A (3) bekezdés c.) pont szerinti minősített eset (többek által elkövetett szexuális erőszak) objektív oldalon feltételez legalább két tettes tényállásszerű magatartását és azt, hogy mindezt azonos alkalommal tegyék. Szubjektív követelmény, hogy legalább két tettesnek szexuális cselekmény végzésére irányuló szándéka (célzata) van, és hogy egymás ilyen szándékáról tudjanak. Ezen szubjektív követelmény különbözteti meg e minősített esetet az alapeseti társtettségétől. Irányadó, hogy a többek által elkövetett szexuális erőszak megállapítását nem befolyásolja, ha az elkövetők egyike kóros elmeállapotú.

„A (4) bekezdés a minősített esetek kombinációját határozza meg, súlyosabban büntetve a többszörös minősülést tizenkét év alatti és tizennyolc év alatti passzív alany esetében. A Btk. 197. § (4) bekezdés a.) pont első fordulata a szoros értelemben vett szexuális erőszakot minősíti súlyosabban, míg a második fordulat a Btk. 197. § (3) bekezdésre hivatkozik vissza, amely azonban maga már nem csak a Btk. 197. § (1) bekezdés a.) pontjára (szoros értelemben vett szexuális erőszak), hanem annak b.) pontjára is épül, viszont nem épül a Btk. 197. § (2) bekezdésre. A különböző alapesetek kombinálása és a többszörös hivatkozások miatt a Btk. 197. § (4) bekezdés a.) pontja szerinti minősített eset aligha felel meg a normavilágosság követelményének.”⁹

3. Szexuális visszaélés

A Btk. 198. § (1) bekezdése rögzíti, hogy az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A (2) bekezdés értelmében az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírnival, hogy vele vagy mással szexuális cselekményt végezzen, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

---

⁹ Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 343-346. oldal

A (3) bekezdés szerint ha a sértett az elkövető hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt áll, illetve az elkövető a szexuális visszaélést a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el, a büntetés

- a) az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évtől nyolc évig,
- b) a (2) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

A (4) bekezdés alapján az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel a vele kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve szexuális cselekményt végez, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ezen bűncselekménynek összesen tehát öt különböző elkövetési alakzata van, az (1) és (2) bekezdésében meghatározott négy alakzat különös bűncselekmény, tettesük csak a tizennyolcadik évét betöltött személy lehet. A tényállás szerkezeténél fogva a társtettség megállapítására közös elkövetés esetén sincs szükség, minden tettes a saját magatartásáért felel önálló tettesként. A többes elkövetés a büntetés kiszabása során súlyosító körülményként értékelhető.

A négy fordulathoz kapcsolódó minősítő körülményeket a 198. § (3) bekezdés határozza meg.

„A (4) bekezdés szerinti új alakzat szerinti hatalmi, befolyási helyzet lehet egzisztenciális jellegű, akár családi kapcsolat, de nem lehet egyenesági rokonság, mert akkor a vérfertőzés büntettét kell megállapítani (Btk. 199. § (1) bekezdés). Ezen viszony alapulhat bármilyen más természetű személyi függőségen is, tettes lehet például a középiskolai tanár, az edző, de akár a munkáltató is. Közhatalmi jogosítványok is megalapozhatják ezen függőséget (pl. javítóintézeti nevelését töltő fiatalok esetén az intézeti nevelő, vagy a próbára bocsátott fiatalok esetén a pártfogó felügyelő), ez esetben a hivatali visszaélés büntettét (Btk. 305. §) halmazatban kell megállapítani.

A helyzettel visszaélés, mint elkövetési mód azt jelenti, hogy maga ez a függő helyzet tette lehetővé a tettes számára a szexuális cselekmény véghezvitelét, a függőségi helyzet nélkül erre nem kerülhetett volna sor, és a tettes a saját előnyére aknázza ki a passzív alany felett fennálló

hatalmát. A visszaélést kizárhatja például, ha a passzív alany maga kezdeményezi a szexuális kapcsolatot."¹⁰

A röviden bemutatott szexuális bűncselekmények kapcsán térjünk rá a büntetékiszabást befolyásoló körülményekre, melyek közül az érintett cselekmények elkövetői javára értékelhető enyhítő körülmény kevesebb állapítható meg álláspontom szerint, mint súlyosító.

Az 56/2007. BK vélemény szerint a kétszeres értékelés tilalma a büntetést befolyásoló körülmények értékelésénél is érvényes. A törvényhozó által tényállási elemként szabályozott, avagy a súlyosabb vagy enyhébb minősítést megalapozó körülményt nem lehet külön enyhítőként vagy súlyosítóként is értékelni. Olyan esetben azonban, amikor a konkrét körülmény súlya a minősítéshez szükséges mértéket jelentősen meghaladja, nincs akadálya azt - a súlyosabb vagy a privilegizált minősítés mellett - súlyosító vagy enyhítő körülményként is értékelni.

4. Enyhítő körülmények

A BK vélemény által felsorolt enyhítő alanyi, azaz az elkövető személyében, személyi körülményeiben fellelhető tényezők közül az alábbiak értékelhetők álláspontom szerint az elkövető javára, nyilvánvalóan az adott konkrét ügy összes körülményének a figyelembe vétele mellett:

- A büntetlen előélet, kivéve, ha az elkövető fiatalkorú vagy a fiatalkort néhány évvel meghaladott, ún. fiatal felnőtt. Illetőleg alig van jelentősége olyan esetben, amikor a büntetlen előéletű elkövető cselekményét hosszabb időn át sorozatosan vagy rendszeresen követi el.
- Ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg.
- Családi háttér, ténylegesen eltartott gyermekek, kivéve, ha azok sérelmére történik az elkövetés.
- A beszámítási képesség korlátozottsága.
- Ha az elkövető elmeműködésének valamely sajátossága a bűncselekmény elkövetését megkönnyíthette.

---

¹⁰ Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.) 346-349. oldal

- Ha valaki más személy ráhatására vagy befolyása alatt követte el a bűncselekményt, de - állásponatom szerint - csak akkor, ha az előző két enyhítő körülmény valamelyike fennáll ezzel együtt, mivel a nemiséget sértő magatartás tiltott volta az elemi tudás szintjén áll.
- Az elkövető önfeljelentése, különösen, ha ennek folytán vált lehetővé a bűncselekmény felderítése, vagy azt jelentős mértékben elősegítette.
- Az elkövető közreműködése a bűncselekmény felderítésében, ha ennek szerepe volt a felderítés eredményességében.
- A bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás, illetve a részbeni beismerés. Nagyobb a nyomatéka, ha a beismerés segíti a felderítést. Tettezés esetén csak a bűnösség elismerése és - „tényleges” - megbánása lehet enyhítő körülmény. Tényleges megbánást fejez ki például az elkövető komoly öngyilkossági kísérlete.

„Megbánás esetén ugyanakkor a bíró szubjektuma, hogy azt mennyiben veszi figyelembe, mivel annak komolysága, őszintesége, mélysége, vagyis „ténylegessége” semmilyen természettudományos módszerrel nem mérhető. Ilyenkor a bíróság az ítélet indoklásában fejt ki, ha a vádlott megbánását nem fogadja el, illetőleg esetleges bocsánat kérését a sértettől nem látta őszintének, és ennek okán azt enyhítő körülményként nem veszi figyelembe.”¹¹

- Az elkövető betegsége, jelentős mérvű rokkantsága, vagy egyéb olyan körülmény, amely a büntetés elviselését megnehezíti. Ez - meglátásom szerint ugyanakkor - csak abban az esetben szólhat az elkövető javára, ha ez az állapot a bűncselekmény elkövetése után jött létre, mivel amennyiben az elkövetéskor is fennállt és azt nem akadályozta, úgy utóbb enyhítés indokaként nem szolgálhat.

Mindezekon túlmenően vannak olyan enyhítő körülmények, melyeket az idézett vélemény nem tartalmaz, de egyes konkrét eset során felmerülhet. Ilyen lenne például állásponatom szerint- nyilvánvalóan szakértői bizonyítottsága esetén -, ha egy primitív érzelmi síkon mozgó, alacsony érzelmi intelligenciával rendelkező elkövető javára kerülne értékelésre egy esetleges, a gyermekkorában a sérelmére, kényszerrel elkövetett nemi bűncselekmény (vagy bűncselekmények),

---

¹¹ Jáki Zoltán Gábor: A büntetés kiszabása során értékelhető enyhítő illetve súlyosító körülmények (<http://www.jogiforum.hu/blog/6/46>; 2012.01.11.)

melynek sikertelen feldolgozása a tettesben a másik ember nemiségének alapvető „tisztéletben tartásának” teljes hiányát vagy szexuális aberrációját, személyiségtorzulását eredményezhette.

Vannak továbbá olyan, az elkövetés körülményeiben fellelhető - enyhítő tárgyi - körülmények, melyek a büntetés enyhítésére adnak lehetőséget. Ezek közül a nemi szabadságot sértő bűncselekmények esetén az alábbiak alkalmazhatóak álláspontom szerint:

- Ha a cselekmény kísérleti szakban maradt. A nyomatéka annál nagyobb, minél távolabb van a cselekmény a befejezettségtől, illetve a cselekmény következményei a befejezettséghez megkívánt eredménytől. Azonban ha bűnhalmazatban levő bűncselekmények jelentősebb része befejezett, a kísérleti szakban maradt cselekmények enyhítő hatása elenyészhet. Szintén nem értékelhető enyhítő körülménynek a kísérlet, ha az elkövető mindent megtett a bűncselekmény befejezettsége érdekében, és a következmények is súlyosak.
- A bűncselekmény következményeinek enyhe volta. Ugyanakkor előfordul olyan káros következmény, amely nem mérhető egzakt módon. Ilyen a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél a pszichikai következmény, mely lényeges körülményt minden esetben fokozottan kell vizsgálni. Amennyiben ezen következmény - bizonyítottan - csak enyhe fokú, akkor enyhítő hatással bírhat.
- Ezen cselekményeknél fokozott vizsgálatot igényel a sértett - felróható - közrehatása, mely bizonyítottsága esetén enyhítő körülmény. Ilyen a sértett részéről tanúsított könnyelmű, kihívó - „félrevezető” vagy „félreérthető” - magatartás, melyet nagyon alaposan kell vizsgálni a konkrét eset összes körülményei feltárása mellett, azokkal összefüggésben.
- A sértett megbocsátását enyhítőként lehet értékelni, amelyre a fenti bűncselekmények esetén - álláspontom szerint - kivételes esetben kerülhet sor.
- A bűnsegédi minőség. A bűnsegéd az elkövető részére a bűncselekmény végrehajtásához szándékos segítséget nyújt, amely lehet fizikai, illetve pszichikai segítség, de a bűncselekmény törvényben meghatározott tényállását nem valósítja meg.
- Az időmúlás, vagy ha az elkövető hosszabb ideig állt a büntetőeljárás súlya alatt, nagyobb a nyomatéka, ha előzetes fogva tartásban volt.

A jelen dolgozatban fel nem sorolt, de a BK véleményben rögzített további enyhítő körülmények alkalmazására a nemi élet szabadságát sértő cselekmények esetén, azok speciális jogi tárgyánál fogva, illetőleg azért nem látok lehetőséget, mert az elkövető a lehetséges hátrányos következmények tudatában, ismeretében követi/követte el azokat. Ezen túlmenően az általános elvárhatóság alapján ezen következményekkel számolnia kellett, ezért a büntetés kiszabásánál - álláspontom szerint - enyhítő hatással nem bírhatnak (például munkahely vagy vezetői beosztás elvesztése).

5. Súlyosító körülmények

Az elkövető terhére az alábbi súlyosító alanyi, tehát az elkövető személyében fellelhető tényezők értékelhetők az érintett bűncselekmények kapcsán:

- Büntetett előélet. Ha az elkövetőt a bűncselekmény véghezvitele előtt jogerősen elítélték, a büntetőjog szempontjából büntetett előéletű akkor is, ha mentesült a büntetés hátrányos következményei alól. Növeli a büntetett előélet súlyosító hatását, ha a korábbi büntetés súlyosabb szabadságvesztés volt, ha az előző büntetés kiállításától az újabb bűncselekmény elkövetéséig rövid idő telt el, ha korábban is azonos vagy hasonló bűncselekmény miatt történt az elítélés.
- Ha a büntetett előéletű elkövető nem visszaeső, de többször volt büntetve.
- Ha az elkövető visszaeső vagy ha a többszörös (erőszakos többszörös) visszaeső egyben különös visszaeső is.
- Fokozott a büntetett előélet nyomatéka, ha a sorozatos elítélésekből, az elkövető életviteléből és az újabb bűnelkövetésből a bűnöző életmódra lehet következtetni.
- Ha az elkövető az ellene folyamatban levő büntetőeljárás hatálya alatt, erről tudva követi el a bűncselekményt.
- Ha az elkövető más ügyben alkalmazott felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt, a feltételes szabadság ideje alatt vagy a kegyelem véglegessé válása előtt követte el a bűncselekményt.

- Ha az elkövetőnek a létfenntartást biztosító jövedelme nincs, és munkakerülő, csavargó vagy alkoholista („iszákos”) életmódot folytat és ezen életmód közrejátszott az elkövető szándékának kialakulásában, vagy agresszív elkövetéssel párosult.
- Ha az elkövető a bűncselekményt önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követte el, és ennek az állapotnak szerepe volt a bűncselekmény elkövetésében; különösen a gátlástalan vagy kegyetlen módon történt végrehajtás.
- Az elkövető kezdeményező, vezető, másokat bűnelkövetésbe vivő szerepe.
- A társas elkövetés, illetve a csoportos elkövetés.
- Ha az elkövető olyan bűncselekményt vitt véghez, amit meg kellett volna akadályoznia.
- A bűncselekmény erkölcsileg különösen elítélendő oka.
- A cselekmény végrehajtásában megnyilvánuló kitartó szándék, valamint az előre megfontolt szándék, kiterveltség.
- A cselekmény után tanúsított elvetemült magatartás.

Végezetül az elkövető terhére értékelendő, az elkövetés körülményeiben fellelhető, ún. súlyosító tárgyi tényezők a következők lehetnek az elemzett bűncselekmények esetén:

- Az elkövetés módja - amennyiben nem meríti ki valamely minősített esetet - súlyosító hatással bír, így a különösen kegyetlen, kitartó, a fondorlatos, a gátlástalan, a garázda, az orvul való vagy egyébként veszélyes elkövetési mód illetve, ha az elkövető a bűncselekménnyel szükségszerűen együtt járó szenvedésnél nagyobb testi vagy lelki gyötrelmet okoz.
- Az elkövetési eszköz különös veszélyessége is súlyosító körülmény, amennyiben a nemi bűncselekmény elkövetése során használatra került. Az eszköz általában akkor tekinthető különösen veszélyesnek, ha az adott módon használva, a szándékoltnál (rendszerint) súlyosabb eredmény előidézésére alkalmas.
- Az elkövetés helyszíne és ideje, a közbiztonság veszélyeztetése, a köznyugalom tartós vagy súlyos megzavarása, a nagyobb nyilvánosság előtt való elkövetés, feltéve, ha az az elkövető nagyobb elvetemültségére utal vagy többletsérelmet okoz.
- A bűncselekmény káros következményei, mely jelen cselekmények esetén a sértett fizikai vagy pszichikai károsodása, mely utóbbi - mint már arról szó volt - nem mérhető egzakt

módon, ezért akkor minősülnek súlyosító körülményként, ha a beállott következmény vagy veszély - bizonyítottan - közepes vagy súlyos fokú.

- Ha a cselekmény alapesetnek minősül, de „közel áll” valamelyik minősített esethez.
- Ha a sértett védtelen, idős, beteg, védekezésre képtelen vagy oltalomra szoruló személy, terhes nő, kivéve a minősített esetek alá eső sértetti kört (18., 14. és 12. életévet be nem töltött személy, hozzátartozó, nevelése vagy felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló, egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban lévő alárendelt helyzetű sértett, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotú sértett).
- A bűncselekmény kétszeres vagy többszörös minősülése.
- A folytatólagos elkövetés.
- Bűnhalmazat esetén azon körülmény, ha kettőnél több bűncselekmény áll halmazatban. Bűnhalmazat mellőzése esetén az önálló megállapításra nem került cselekmény elkövetése súlyosító hatású.
- Ugyanazon bűncselekmény több elkövetési magatartásának megvalósítása.
- Az azonos vagy hasonló jellegű bűncselekmények elszaporodottsága akkor súlyosító körülmény, ha a köztudomás szerint ezen bűncselekmények száma az elkövetéskor a korábbi időszakhoz képest lényegesen emelkedett, vagy ha az adott területen az átlagos mértéket jelentős mértékben meghaladta.
- Társas elkövetés valamely formája.

V. Összegzés

Egyebekben a gyakorlat számos más tényezőt is felvethet az elemzett kérdés kapcsán, ugyanakkor maximálisan kimerítő, minden tényezőt lefedő felsorolást nem lehet teljes bizonyossággal adni ezen körülményekről, tényezőkről, mivel az emberi viselkedés és természet folyamatosan újabb és újabb hatásokat generál, melyet a büntetőjog, illetőleg a büntető jogalkalmazás igyekszik követni, arra reagálni.

A tanulmány záró gondolataként álljon itt egy idézet az ókori római filozófus és államférfi Lucius Annaeus Seneca tollából:

„A bűnös első és legnagyobb büntetése a büntudat.”

Felhasznált irodalom

- Hegedűs István-Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Katona Tibor-Mezőlaki Erik-Szomora Zsolt-Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Wolters Kluwer Kft., 2013.)
- Jáki Zoltán Gábor: A büntetés kiszabása során értékelhető enyhítő illetve súlyosító körülmények (<http://www.jogiforum.hu/blog/6/46>; 2012.01.11.)
- Nagy Ferenc - Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része (Korona Kiadó, 1998.)
- Wolters Kluwer: Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye (www.netjogtar.hu)

Felhasznált jogszabályok jegyzéke

- Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régis Btk.)
- Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)
- 56/2007. BK. vélemény: A büntetés kiszabása során értékelhető tényezőkről